

Še nekaj principov delovanja računalnikov

(Nadaljevanje poglavja 3)

1

Vhod in izhod

Osnovna naloga V/I sistema je pretvorba informacije iz ene oblike v drugo

- izjema so naprave za shranjevanje informacije, ki tudi spadajo v to skupino
 - rečemo jim pomožni pomnilniki (npr. magnetni disk, optični disk, magnetni trak)
 - cena, obstojnost informacije

Osnovni način delovanja V/I sistema je prenos podatkov

- med GP in V/I napravami ali
- med CPE in napravami

Razlike med rač. glede izvedbe V/I so velike

- pri znanstvenem računanju malo V/I prenosov
- pri poslovnem veliko

2

2 skupini izvedb V/I sistema :

1. Programski vhod/izhod (programmed I/O)

- z V/I napravo komunicira CPE
- vsak podatek se prenese iz GP v CPE in nato v napravo ali obratno
- prenos je realiziran z zaporedjem ukazov
- hiba je počasnost in zasedenost CPE

2. Neposredni dostop do pomnilnika (direct memory access - DMA)

- naprava komunicira neposredno z GP
- zato rabimo **DMA krmilnik**, ki nadomesti CPE
- posebna izvedba DMA krmilnikov so **vhodno/izhodni procesorji**

3

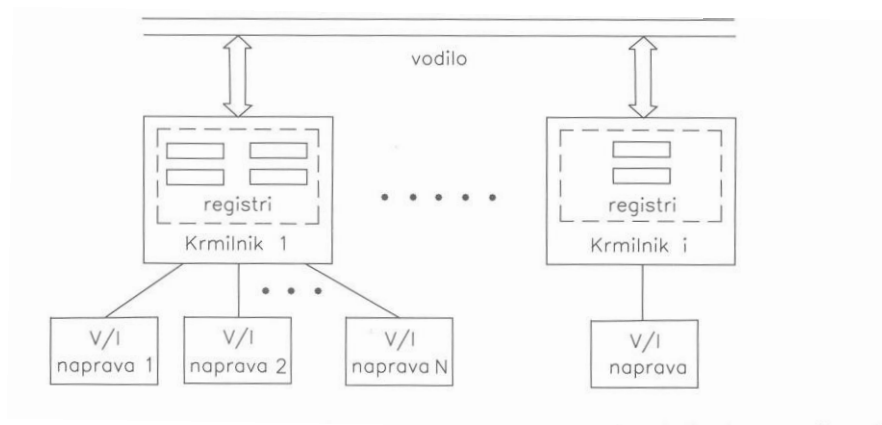
Pri mnogih računalnikih srečamo oba načina dostopa

- za počasne naprave je primeren programski vhod/izhod
- za hitre oz. podatkovno zahtevne je nujen DMA, ker bi bil programski prepočasen

Vsaka V/I naprava je priključena preko **krmilnika naprave** (device controller)

- vezje, ki omogoča prenos podatkov v napravo in iz nje
 - lahko preprost (register), lahko kompliciran (specializiran računalnik)
- na nekatere krmilnike je mogoče priključiti več naprav
- s krmilnikom komuniciramo preko njegovih registrov
 - pisanje in branje pri njih sproži neko operacijo v napravi ali odraža stanje po prejšnji operaciji
 - npr. s pisanjem v ukazni register krmilnika magnetnega diska dosežemo premik bralno-pisalne glave na določeno sled
 - z branjem statusnega registra pa lahko ugotovimo, kdaj je premik končan

4

Krmilniki vhodno/izhodnih naprav

5

Registri krmilnikov so lahko v istem naslovnem prostoru kot GP, lahko pa v posebnem

Ločimo 3 izvedbe:

1. **Pomnilniško preslikan vhod/izhod (memory mapped I/O)**
 - registri krmilnikov so v pomnilniškem naslovnem prostoru
 - iz CPE so videti kot pomnilniške lokacije
 - iz njih bere in vanje piše z ukazi za dostop do pom.
 - ni posebnih V/I ukazov
2. **Ločen vhodno/izhodni prostor**
 - registri krmilnikov so v posebnem naslovnem prostoru
 - za dostop do registrov so potrebni *posebni V/I ukazi*
 - pri tem CPE aktivira tudi določen(e) signal(e), ki pove(jo), da se naslavlja V/I naslovni prostor
3. **Posredno preko vhodno/izhodnih procesorjev**
 - tudi tu so registri krmilnikov v posebnem naslovnem prostoru, ki pa iz CPE ni neposredno dostopen
 - vmes so še vhodno/izhodni procesorji (razbremenijo CPE)
 - pri velikih računalnikih

6

Vzporedni (paralelni) računalniki

Von Neumann: zaporedno izvajanje ukazov

Mnogi problemi po svoji naravi dovoljujejo istočasno oz. paralelno izvajanje več operacij

Zato so von Neumann-ov model razširili

Flynn-ova klasifikacija (1966) uporablja 2 kriterija:

- tok ukazov (instruction stream): koliko ukazov se izvršuje naenkrat
- tok podatkov (data stream): koliko ponovitev operandov* en ukaz obdeluje naenkrat

7

Npr.,

ADD A1, A2, A3 ; $A1 \leftarrow A2 + A3$

N paralelnih ponovitev:

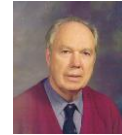
$A1(i) \leftarrow A2(i) + A3(i), \quad i = 1, \dots, N$

8

Flynn-ova klasifikacija

Flynn-ova klasifikacija računalnikov:

- **SISD** (Single Instruction stream, Single Data stream)
 - izvajajo naenkrat en ukaz na eni zbirki operandov
 - najbolj zmogljivi so vektorski računalniki
- **SIMD** (Single Instruction stream, Multiple Data stream)
 - izvajajo en ukaz na več zbirkah operandov (N)
 - imajo eno kontrolno enoto in N ALE ter N množic registrov
- **MISD** (Multiple Instruction stream, Single Data stream)
 - ne obstajajo
- **MIMD** (Multiple Instruction stream, Multiple Data stream)
 - izvajajo več ukazov na več zbirkah operandov
 - multiprocesorji, multiračunalniki

9

MIMD: več CPE

- *tesno povezani* (tudi shared memory): skupen pomnilnik
- *rahlo povezani* (tudi distributed memory): povezani preko V/I enot

Večjedrne (multicore) računalnike (več CPE na istem čipu) lahko štejemo med tesno povezane MIMD

- “pravi” oz. veliki MIMD pa imajo po več tisoč jeder (rekord je trenutno nekaj milijonov)

10

SIMD in MIMD so **paralelni računalniki**

- najbolj zmogljivi superračunalniki so paralelni
- zmogljivost se običajno meri v številu operacij v plavajoči vejici na sekundo
 - GFLOPS (Giga FLOPS – Floating Point Operations Per Second) pomeni 10^9 operacij / s
 - Cray 1988, 1GFLOPS
 - TFLOPS (Tera FLOPS) pomeni 10^{12} operacij / s
 - PFLOPS (Peta FLOPS) pomeni 10^{15} operacij / s
 - trenutno je rekord 34 PFLOPS
- od leta 1988 se povečuje zmogljivost za 2x na leto
- današnji PCji: nekaj GFLOPS

11

Amdahlov zakon

Vzemimo, da pohitrimo delovanje določenega dela operacij

- f je zaporedni del(ež) programa
- $1 - f$ je vzporedni del(ež) programa
 - pri njem je delovanje N -krat hitrejše (npr. paralelno izvajanje N procesorjev)

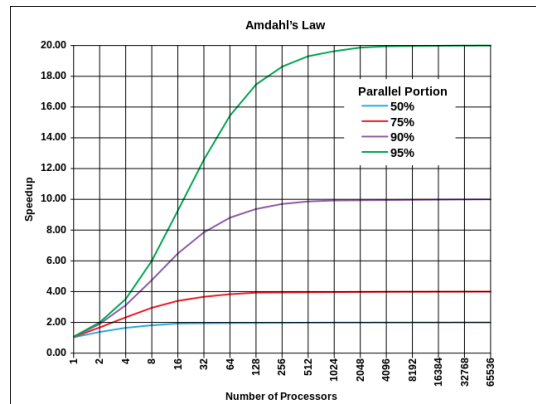

Povečanje hitrosti računalnika je tedaj (Gene Amdahl, 1967):

$$S(N) = \frac{1}{f + (1-f)/N} = \frac{N}{1 + (N-1)f}$$

12

- npr. če je $f = 0,1$, hitrosti računalnika ne moremo povečati za več kot 10-krat, tudi če preostalih 90% časa zmanjšamo na 0 (pohitrimo za faktor $N \rightarrow \infty$)
- koliko nam paralelni računalnik koristi, je odvisno od problema

13

Gustafsonov zakon

Gustafsonov zakon:

- lahko pa rešimo večji problem
- če povečujemo problem, se zaporedni del f zmanjšuje in pohitritev postane skoraj linearna:

$$S(N) \approx N$$

Gustafsonov zakon je poskus, da se obide omejitve, ki jih postavlja Amdahlov zakon

- ne morem te prepeljati hitreje, lahko pa vas gre 5
- ni vedno možno ☹️

14

Računalnik kot zaporedje navideznih računalnikov

Večine uporabnikov arhitektura računalnika (pravzaprav) posebno ne zanima

- programske jezike lahko implementiramo na različnih računalnikih

Tanenbaum, 1984:

- Računalnik kot zaporedje navideznih računalnikov
- Vsak nivo si lahko predstavljamo kot navidezni računalnik, ki ima za "strojni" jezik kar jezik tega nivoja (večina uporabnikov se spodnjih nivojev niti ne zaveda)

15

6 nivojev:

Nivo 5: Višji prog. jezik

- prevajanje ali interpretiranje

Nivo 4: Zbirni jezik

- prevajanje

Nivo 3: Operacijski sistem

- interpretiranje

Nivo 2: Strojni jezik

- interpretiranje

Nivo 1: Mikroprogramski jezik

- interpretiranje

Nivo 0: Digitalna logika

16

2 mehanizma za prehod med nivojema:

- Prevajanje (prevajalnik)
 - izvorni program v enem jeziku
 - ciljni program (object program) v drugem (nižjem) jeziku
 - izvirnega načelno ne rabimo več
- Interpretacija (interpreter)
 - izvorni program se prevaja sproti
 - ukaz se prevede in izvrši
 - rabimo ga ves čas
 - bolj fleksibilno
 - večja prenosljivost
 - manjša hitrost
- delno prevajanje
 - prevajanje v vmesno kodo, ki se jo interpretira
 - npr. Java

17

Strojna in programska oprema računalnika

Delitev

- hardware
- software
- firmware

Strojna in programska oprema sta funkcionalno ekvivalentni

- poljuben računalnik bi se dalo realizirati samo z elektroniko (dovolj kompleksno)

18